

NAN NANGIPAAY ISNAN ILI

Men Who Have Made Their Country Great

by

**Mrs. Juanita D. Batnag
Mr. Alexander Biteng
Mrs. Catalina C. Bawayan
Miss Maria Likigan
Mrs. Patricia Piluden
Miss Martha Sadagan
Mrs. Edith Wasian
Mrs. Hilaria P. Yamashita**

Illustrations by

**Nathaniel T. Tianero
and
Rodrigo Aquino**

**Summer Institute of Linguistics—Philippines, Inc.
Translators Publishers**

1971

Published
in cooperation with
Bureau of Public Schools
and
Institute of National Language
of the
Department of Education
Manila, Philippines

47.10-971-5C

52.30P-716028MCPZ

Printed in the Philippines

F O R E W O R D

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting super-structure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second-language learning into two steps -- literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

Juan L. Manuel
Secretary

PREFACE

NAN NANGIPAAY ISNAN ILI is the second of a series which was prepared during a Curriculum Writing Workshop held in February 1971 in Sagada, Mountain Province. Participants were public school teachers of the Department of Education from the Sagada and Tadian Districts, Division of Mountain Province, in cooperation with the Summer Institute of Linguistics as consultants.

This booklet is a collection of stories of brave men who have earned the praise of their fellow citizens. The first section tells of those men who are honored by all Filipinos for their efforts to make this a great country. Material for these articles was taken from Great Filipino Heroes by Bolipata and Corpus. The second section tells of men whose names are not so widely known but whose deeds are no less praiseworthy. Some of these have been written in a poetry style.

Materials in this series were prepared for adult education classes but are also useful as supplementary reading materials for primary grades. The opinions expressed in one article may not agree with those expressed in other articles or booklets. The reader is therefore encouraged to use his own judgment in evaluating the opinions expressed.

PREFACE

Nan naay liblo ay NAN NANGIPAAY ISNAN ILI et siya na nan maikadwa ay sinapon nan mimistala ya mimistolo isnan natkenatken ay mabasbasa isnan kali takoy Igot ay Kankanay isdin Pebrero 1971, id Sagada, Montanyosa. Insolat nan mimistala ya mimistolo isnan Distrito nan Sagada ya Tadian isnan Division nan Montanyosa. Binmadang abes nan Summer Institute of Linguistics.

Nan liblo ay naay et naonong isnan menkatotoled ay aamam-a ay nin-adal isnan kakailiyanda. Nan inmon-ona ay naay et mangibaga ay dinaydayaw nan Pipilipino daida ay mangset isnan ili. Nan ngadan nan liblo ay naalaan datona ay istoliya et Great Filipino Heros ay insolat da Bolipata ken Corpus. Nan maikadwa et mangibaga ay nan tap-in nan aamam-a et egay gintek nan adoado ay ipogaw ngem nan inik-ikkanda et madaydayaw gedan. Nan tap-ina et naisolat is day-eng.

Nan naisolat isnan naay ay liblo, nasapo ay maosal isnan men-oskilaan nan aamam-a ya inin-a. Mabalina abes ay mabasbasa isnan Primarya. Wada nan naibagbaga wenno naisolsolat ay adi mentitimpoyognan kayatda ay kaliyenwenno ibaga. Nan mangbasa, daida et nan omanay ay mang-osal is nemnemda ay mangbanag ya mangilinteg isnan naayday naipaila ay naisolsolat isnan naay liblo.

**NAN NANGIPAAY
ISNAN ILI**

Nan Nadaydayaw ay Ipogaw ay Pilipino	Page
Si Jose Rizal issan Kaongana	1
Jose Rizal	7
Manuel L. Quezon	13
Ramon Magsaysay	17
Gregorio del Pilar	21
Francisco Baltazar	25
Andres Bonifacio	29
Nan Papadi ay da Burgos, Gomez yas Zamora	33

Nan Nadaydayaw ay Ipogaw Id Sagada	
John Armitage Staunton	37
Juan Bondad	43
Bartolomeo Daoas	49
Padi Richard Abellon	55
Tomas Yamashita	59
Kabayo	63
Narciso Guitelen	73
Si Pooten	77
Mr. Angel Piluden	83
Nan Nadayaw ay Am-amay iBogang	87
John Tilan	91
Edward Agustin	95
Sadagan	99

NAN NADAYDAYAW AY IPOGAW AY PILIPINO

Si Jose Rizal Issan Kaongana

Wada kano nan sin-asawa. Daida da Mario ken Maria. Mistolo si Mario, mistala si Maria. Omilida id Sagada. Tolo nan an-akda.

Isdin esay agew, insaan Mario nan banban-eg ay liblo. Binilag nan ongong-a nan liblo dadat kanan,

"Sino nan naay dakedake ay lalaki isnan liklato?"

Kinwanin amada,

Siya na si Jose Rizal. Naiyanak id Calamba, Laguna. Naiyanak isdin Hunyo 19, 1896. Bayani si Rizal. Hero dedan. Bayani wenna hero isnan Pilipinas. Adoado nan inbadangna isnan ilina ya nan kailiyana. Nalaing natoled, nasikap ya maleng-ag ay pangolo.

Inpailan Mario nan liklaton Donya Teodora
Alonzo.

Siya nan inan Jose. Gawis siya ay ina.
Gawis din inik-ikkana ay nangit-itdo
isdin an-akna. Initdowana daida ay
nangdaydayaw isnan Dios. Initdowana
daida ay nakimismisa. Gawis ay mistala
si Donya Teodora. Insolwana nan
an-akna ay menbasa. Linabi ay
ninbasbasada. Nindait isdin bado ya
sapingda. Nindait isdin menbegew ay
barong Jose. In-gasigasing Jose din
barongna.

Inomdanda isdin liklaton aman Jose danat
kanan,

Naay si aman Jose. Don Francisco
Mercado Rizal nan ngadana. Menbikas si
aman Jose. Linsetna ay menlagbo.
Tinalakena din pamilyana ay gawis.
Linaylayadna daida am-in. Naanos ay

sagogong si Don Francisco. Naanos ay
kadkadwa. Esay kagawisan ay ama.

Kinwanin san ongong-a,

"Ay kedeng si Jose Rizal is anak da Donya
Teodora ken Don Francisco?"

Nin-imis si ama et insongbatna,

"Baken. Simpoo nan bebsat Jose. Siyam
nan bababai. Dowada ay lalalaki. Simpoo ya
esada ay sin-ag-i. Ay laydenyo kayet ay
itoloyko nan sapsappitko?"

"Owen,"

Kanan nan ongong-a.

Itoloy amada nan sapsappitna.

Kateteken si Jose ay onga. In-gag-ayna
nan bebsatna. In-gag-ayna am-in nan
nisag-en ken siya. Linaylayad Jose nan
Dios. Onga daet nakimismisa. Daan ay
ongga daet nin-oskila. Si inana din
inmona ay mistalana. Binasana san
kartilya id baeyda.

Sinoot nan ongong-a,

"Ay waday talakenas kaneg nan talakanmi?"

Kinwanin amada,

Owen, wada din ason Jose. Usman san ngadana. Naanos siya isnan asona.

Wada nan doway ay konisona. Panganena daida ay gawis dana pay badowan daida.

No maid badoda et kanegda dadakke ay otot. Nan kagagawisan ay talakena et san kabayo. Monti nan ngadana. Inagew ay sakayana. Adina sapsapliten.

"Kedengna si istolyaek ken dakayo. Awnit basaenyo nan tapin nan istolyan Rizal no masiken kayo."

Jose P. Rizal

Si Jose Rizal et esa ay bayani. Dayawen tako am-in ay Pilipino siya. Apay nga dayawen tako? Basaen tako nan istolya ay naay et awnit getken tako.

Naiyanak si Jose id Calamba, Laguna. Nalaing siya ay onga. Si inana nan inmona ay mistalana. Insolowana ay menbasa. Nan abakada yanan kartilya nan damo ay sinolona.

Inmey siya id Binyan et intoloyna ay nin-oskila. Masilib si Jose. Inatiwna am-in nan kaoskilaana. Deney dadet pasaáen si Jose.

Kinwanin nan mistolona, "Somaaka et id baeyyo. Maid et teken is isolok ken sik-a. Getkem am-in nan getkek." Daet sinmagong si Jose id Calamba.

Tekteken ay onga si Jose. Getkena ay maseg-ang isnan kailiyana. No maid sapsapowena

et menpaspasyal. Boyboyaena nan posong id Laguna. Nemnemmena, "Ay nalagsak ngen nan ipogaw isnan angan nan posong? Ay adida menseseg-ang ay kaneg nan kailiyak?"

Makedse id kasin nan Kastila. Pinaligatda nan ipogaw. Pinaligatda da Jose ay sinbaey. Inilana am-in nan sokil nan Kastila. Naseg-ang ken daida ay sinbaey. Naseg-ang isnan kailiyana. Onga pay laeng siya ngem inkaligatana ay nin-adal ta esay badangana nan ilina.

Inmey nin-oskila si Jose id Europe. Inatiwna kayet am-in nan kaoskilaana. Inpailana ay baken Kastila et kedeng nan nalaing. Nalaing es nan Pilipino ay kanegna.

Adoado nan inoskilana. Ninbalin siya ay mangagas. San matan inana nan damo ay inagasana. Pintol et siya. Mensapo isnan ganagwis ay liklato. Alawagi ya mensama es siya. Maid makaatiw ken siya isnan adal.

Mannolat es si Jose. Ad-ado nan sinapona ay liblo. Insolatna nan ngawi ay inik-ikkan nan Kastila isnan ili tako. Nan insolsolatna et inomdan isnan Kastila. Nakaligetda ken siya. Laydenda ay dosaen siya. Adyanda ay maoyaw nan ogalida.

Daet nenemnemen Jose nan menseseg-ang ay kailiyana. Daet somaa isnan Pilipinas. Dinatngana nan pamilyana ay asiaaga. Asiaagada tay inalan nan Kastila nan dagada. Maid omalaanda is samaenda. Ninlili si Jose isnan Kastila. Nakitoya isnan apon di Kastila. Ninlili es isnan opisyalis ya Reyna id Espanya.

Gapo tay gawis ay mangagas si Jose, laylaydenda siya. Adoado ay masakit nan inagasana. Dinaydayaw am-in nan Pilipino siya.

Insolsolowan Jose nan kailiyana. Inbagana ay men-oskilada. Men-oskilada ta esay gomawis nan biyagda. Gomawis nan biyagda no waday silibda. Adi aamisen nan Kastila daida no masilibda.

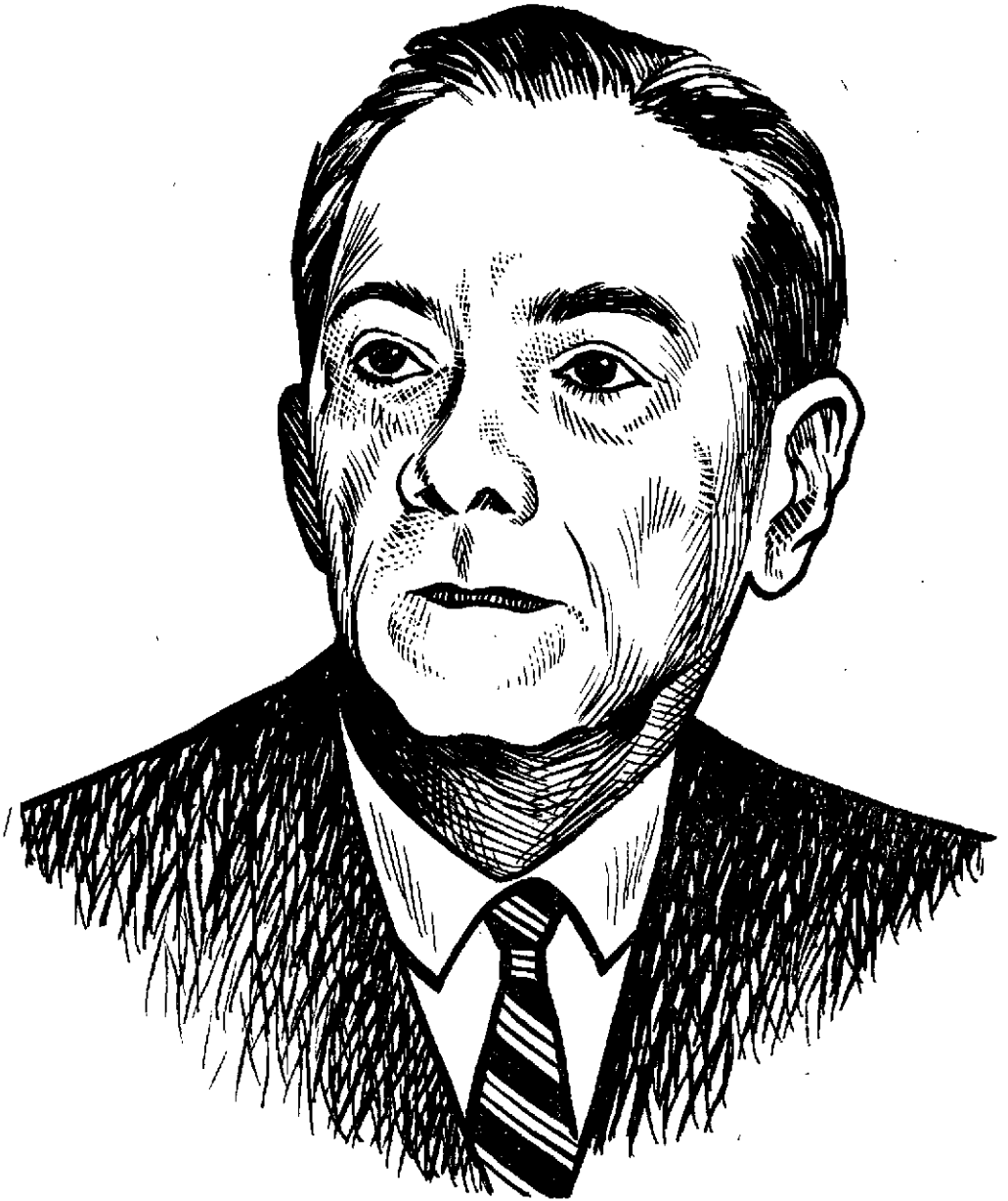
Daet ilan nan Kastila nan gasing nan ipogaw ken Jose. Inilada nan silibna. Inilada ay awnit atiwena daida. Inmegyatda isnan inilada. Dadama et nan ligetda ken siya. Laydenda ay pateyen siya. Omegyatda ay mangipagtek isnan ngawi ay ik-ikkanda.

Inanap nan Kastila nan inikkanda ay nangsikap ken siya. Tinowanda nan sambagna isnan papil. Daet dinatngan nan opisyalis nan papil. Dadat kinwani, "Alla! mabalodka. Ngawi nan isolsolatmo."

Inbalodda si Jose id Fort Santiago id Dapitan. Dinawatna isnan tolay ay palobosanda siya. Palobosanda siya ta omey id Cuba. Omey id Cuba ta agasana nan masaksakit. Pinalobosan nan tolay ay omey siya. Idi maisag-en id Cuba dadat kasin depapen. Insoblida siya ay balod isnan Pilipinas.

Pinabasolda ay sipsip si Jose et ikalona nan insolatna. Adyanda nan insolatna tay sinodokna nan sokilda.

Issan naminsan ay wakgat et pinaltoganda
si Jose id Bagumbayan. Pinateyda siya tay
maseg-ang isnan kailyana. Naseg-ang isnan
inik-ikkan nan Kastila. Insolwana nan Pilipino
ay men-oskila. Aposda nan nangpateyanda ken
siya. Adyanda ay wada nan mang-atiw ken
daida.

Manuel L. Quezon

Naay di esa ay bayani. Apay nga bayani si Quezon? Basaen tako nan istolya et awnit getken tako.

Ad-ado nan kanemnemneman Manuel L. Quezon. Siya nan nangitalabako isnan indipindinsiya tako. Intalabakona ta esay mawayawayaan tako. Siya nan inmona ay pangolo isnan gobilno ay Commonwealth. Nan Commonwealth siya nan nabangon ay gobilno isnan simpoo ay tawen. Gobilno isnantimpon di Amilikano satako pay mawayawayaan isnan Pilipinas.

Inkaligatan Quezon ta siyay alan tako nan wayawaya. Ngan nan inikkana? Inmey siya isnan Aamilikano. Inmey siya et tinoyana daida. Dinawatna nan indipindinsiya nan ili tako. Wada nan nangbadang ken siya. Siya nan kaligatan bawet nan talabakona.

Laylayden Quezon nan pamilyana. Naay di

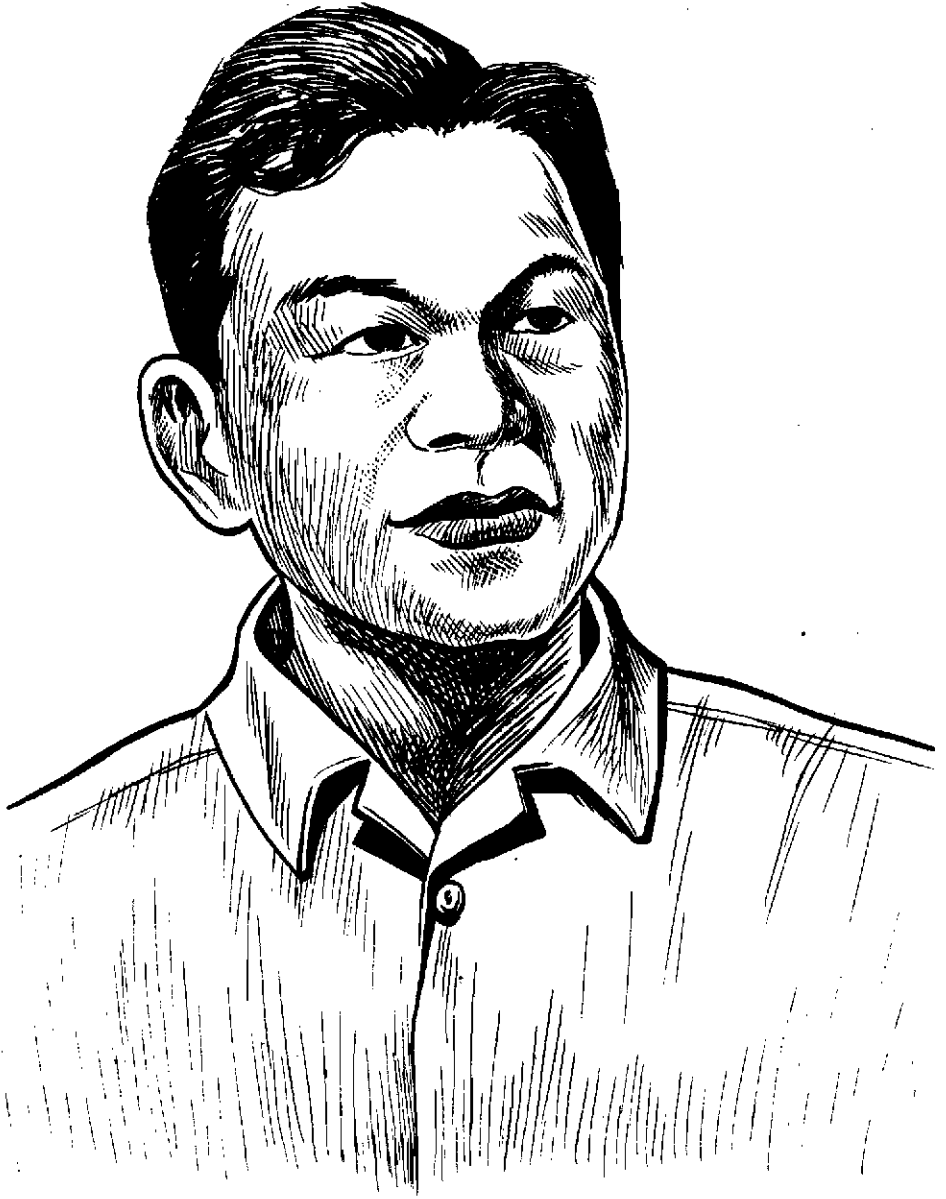
sodok nan esa ay anakna.

Gawis si ama ken dakami. Iyoyana nan kaytekaytenmi ay makan. Olay adi mangan is gawis moket mangan kami. Laydelaydenmi nan manok isonga iyoyana ken dakami. Wada nan datdatengna no wada nan menpasyalana.

Bagbagaana dakami ay adi menkampot. Bagbagaana dakami ay adi omegyat ay mangwani isnan tet-ewa.

Daet binomtak san gobat. Inmey da Quezon ay sinbaey id America. Ninsakit isnan nabayag. Ninsakit id New York et isdi nan nateyana.

Olay issan matmateyana, nan ilina ay Pilipinas nan wada issan nemnemna. Getkena ay mawayawayaan tako. Tinmet-ewa dadlo nan nemnemmena. Tinmet-ewa tay naay ay indipindinti nan ili tako ay Pilipinas. Bakenet Amilikano nan mangtetengel ken datako. Nan pangolo tako dadlo et kailiyan tako ay Pilipino.

Ramon Magsaysay

Si Ramon Magsaysay et laylaydena am-in nan ipogaw. Ay laydem es siya? Sodoken tako omona nan kaongana.

Naiyanak si Magsaysay id Iba, Zambales. Mensaad ya menpanday nan amana. Mistolo dedan siya. Nagaget ay onga si Magsaysay. Badangana si amana ay mangaiw. Badangana es si inana ay mendalos isnan baeyda.

Naanos es siya. Naanos tay estena ay makioskila. Adawi nan daánena ay en makioskila. Inan-anosana et nakaoskila. Daet omey id Manila. Inmey isnan nangato ay oskilaan. Inanosana ay nintalabako dat kasin men-oskila. Ninmaniho dapay ninmikaniko.

Daet bomtak san gobat. Ninsoldado si Magsaysay. Nakigobat siya isnan Sapon. Mainge siya ay soldado. Maid egyatna. Inanap nan Sapon siya. Laydenda ay pateyen. Gintekna

nan inik-ikkana et egayda das-an. Egayda nakadepap ken siya. No sik-a nan maan-anap, ay adika mentabon?

Idi sominpa nan gobat, nin-gobilnador si Magsaysay. Nin-gobilnador isnan ilina ay Zambales. Namindowa ay binotosanda siya. Gawis nan nemnemna isonga laylaydenda.

Inpasaldeng Magsaysay nan Hokbo isnan Pilipinas. Inpasaldengna daida tay nasokilda. Aamisanda nan sagogongda. Aamisenda es nan gobilno. Inagtana daida isnan samaenda. Mensamada ta siyay menbalbaliwda. Inpabalodna nan egay nangpati ken siya.

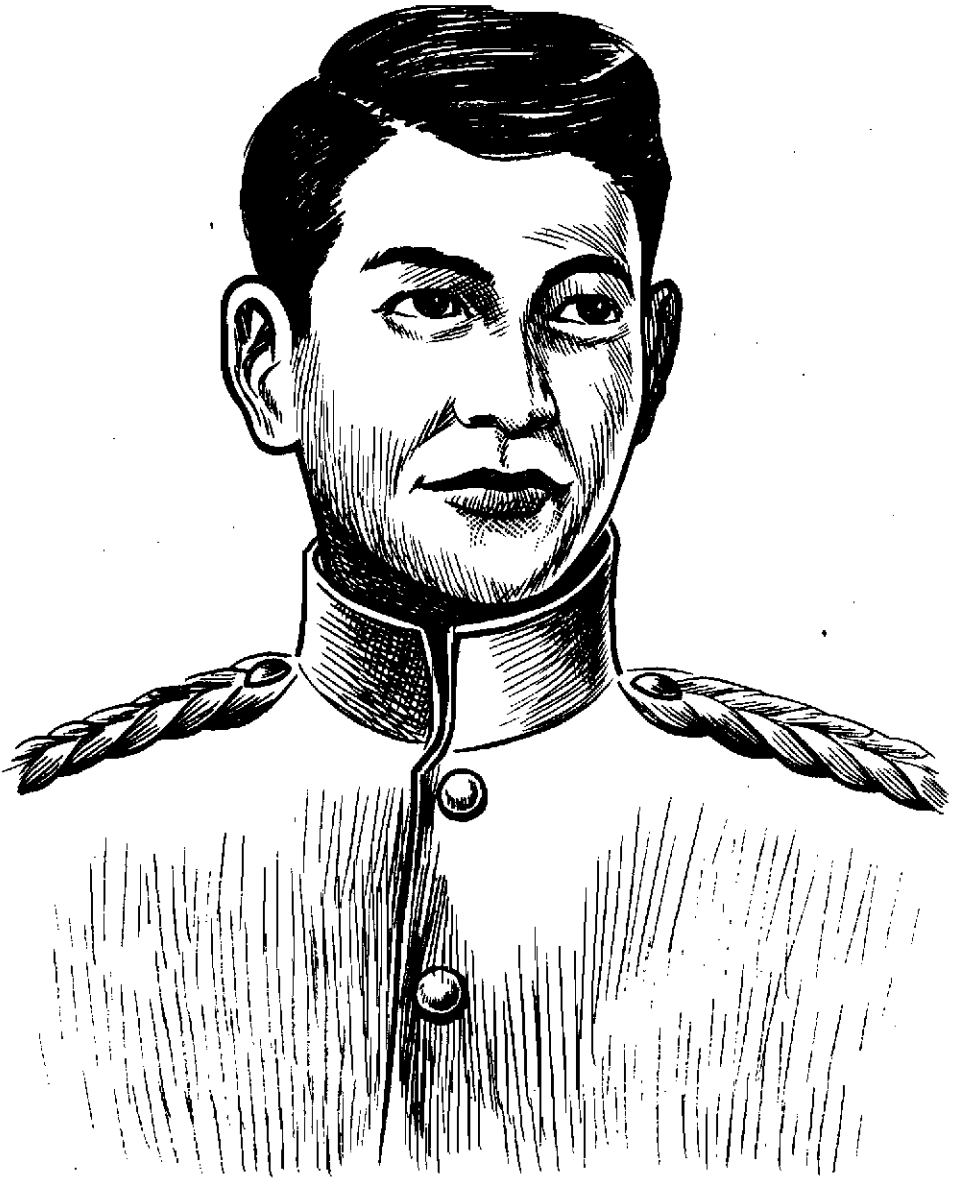
Nabotosan si Magsaysay ay pangolo isnan Pilipinas isnan tew-en di 1953. No gintekmo ay menbotos waay nakibotoska issan nabotosana.

Ad-ado nan inbadangna isnan kodo ay ipogaw. Egayna lasinen nan toyaena. Getkena nan badangana. Inagtana nan balbalyo isnan gilipo ta siyay gawis nan danomda. Inagtana

daida isnan oskilaan ta siyay men-oskilada.
Aye pay di anosna. Inagtana es daida isnan
ospital danapay ipas-et nan kalsa.

Nintoloy si Magsaysay isnan tolo ay tawen
ya tolo ay bowan. Egay nakombos nan
mentolayana daet matey. Baken sakit nan
inkateyna. Naekdag nan logana ay aloplano id
Cebu. Naekdag et siya nan nateyana.

Ninseseg-ang am-in ay ipogaw issan
nateyana. Inmey nan kaipoipogaw ay nang-ila
ken siya. Nin-iyeyda isnan nateketeken ay
bayaya. Inngilin nan Pilipinas siya. Siya nan
kagawisan ay nin-ap-apo isnan Pilipinas. Adi
makalingkingan nan gawis ay nemnemna.

Gregorio del Pilar

Ay laydem ay mensoldado?

Naay di esa ay soldado. Kaanakan nan soldado dedan. Siya si Gregorio del Pilar.

Inilana nan sosoldado ay Kastila yanan papadida. Inilana nan sokil datona.

Mentalabakowenda nan ipogaw isnan naligat.

Maid sowildoda. Kaseseg-angda.

Ninsoldado tay laydena ay badangan nan ilina. Laydena ay makigobat isnan nasokil ay Kastila. Laydena ay maidaom isnan ib-ana ay manglaylayad isnan ilina.

Daet makkey si Gregorio ken Aguinaldo id Hongkong. Ninsobli siya isnan Pilipinas issan binomtakan di gobat. Binomtak nan gobat di America ya Pilipinas.

Pinonokna nan ib-ana ay sosoldado. Siya nan pangoloda. Pinonokna daida et ninmitingda.

Minitingda nan ikkanda ay makigobat. Minitingda nan ikkanda ay manggobat isnan Amilikano.

Inmeyda id Tirad Pass. Enda sinab-at nan Amilikano ay kagobatda. Isdi nan nateyan Gregorio del Pilar. Pinatey nan Amilikano siya. Natey siya gapo isnan ilina. Natey siya isnan gobat ay deey.

Sik-a pay? Ngan es nan ikkam ay mangipaila isnan layadmo isnan ilim?

Francisco Baltazar

Wada nan mangwani en si Francisco Baltazar et Balagtas. Balagtas nan ngadana isnan Tagalog.

Sodoken tako si Balagtas ta siyay getken tako es siya.

Kodokodo si Balagtas. Pomapanday nan amana.

Nagaget siya ay men-oskila. Laydena ay mensolat isnan sodsodok. Si Jose de la Cruz nan nangisolo ken siya. Insolwana siya ay mensolat. Insolona nan ikkana ay mang-eset isnan isolatna.

Manok nan lagbon Jose ay mistolona. Issan naminsan ay agew kinalingkingan Balagtas nan manok. Egayna et inagtan si Jose de la Cruz. Egay es badangan Jose siya tay maid manok. Egayna isolowan si Balagtas. Daet naogay siya ay ninsolat. linsetna et inatiwna nan mistolona.

Inpabalod nan esa ay kadangyan siya isnan apalna. Ngem olay isnan balodan et ninsolsolat si Balagtas. Sinodokna nan gawis ay sin-gayyem. Sinodsodokna nan nabalodana.

Siya di si Balagtas. Masilib ay mannolat di Tagalog.

Andres Bonifacio

Wada nan dakkal ay monominto isnan tengnan san dowang ay kalsa id Caloocan. Nan ngadana et Balintawak. Dayaw nan Pilipinas na ken Andres Bonifacio. Apay nga dayawen tako siya?

Kodokodo si Andres. Nangoso isdin kaongana. Tinalakena nan bebsatna. Ninsapo is baston. Ninsapo is abaniko. Inlakona nan sinapsapona. Siya nan tinalabakona et natagoda.

Linabi ay ninbasa. Binasana nan liblo ay insolat Jose Rizal.

Inilana nan ligat nan Pilipino ay kailiyana. Inpapigsan nan liblo ay binasana nan nemnemna. "Aye pay nan kedsen nan Kastila. Gobaten tako daida."

Siya et nan pangolon nan kailiyana.

Binangonda nan Katipunan. Nan Katipunan et siklito ay sosidad. Id Balintawak nan damo

ay ninmitinganda. Minitingda nan ikkanda ay manggobat isnan Kastila. Binisngatda nan sidolada. Inpailada ay adyanda ay mentolay nan Kastila.

Ginobatda nan Kastila. Pinateyda nan adoado ay soldadon di Kastila.

Natey si Bonifacio id Cavite. Maid mangwani no ngan nan inkateyna.

Nan Papadi ay da Burgos, Gomez yas Zamora

Wada nan esa ay ili. Naliliwes isnan nateketeken ay bayaya. Bagumbayan nan ngadan tona id kasin. Luneta et id wani.

Isna nan nangpateyan nan Kastila isnan adoado ay bayani tako. Isna dedan nan nangpateyanda isnan tolo ay papadi ay bayani. Ngan nan nangpateyanda ken daida?

Si Burgos, esa ay padin di Pilipino. Masilib siya ay padi. Laydena ay Pilipino am-in nan merpadi isnan ili tako ay Pilipinas. Nakaliget nan Kakastila ken siya. Adyanda nan Pilipino ay padi. Laydenda nan ib-ada ay Kastila. Laydenda ay pateyen siya. Siya na nan inikkanda.

Issan golon di Kastila yanan Pilipino, si Padi Burgos nan pinabasolda ay pangolo isna. Iniddomda ay nangpabasol isnan dow a ay papadi.

Iniddomda da Padi Gomez ken Zamora. Tetey nan geddengda ken daida. Pilmi nan ligetda isnan papadi ay naayda. Pilmi nan apalda ken daida.

Pinateyda daida id Bagumbayan. Pinateyda nan maid basolda. Baken tet-ewa nan inpabasolda ken daida.

Ay waday inilayo is padi ay mangit-itdo is golo?

NAN NADAYDAYAW AY IPOGAW ID SAGADA

John Armitage Staunton

Si John Armitage Staunton, Amilikano
Siya nan nangitdo isnan kinakristiyano
Ya nan gimawisan nan ilid Sagada
Si Maria ay nurse nan asawana.

Naiyanak si John Armitage Staunton
Isdin bowan di Abril 14, 1864
Id Adrian, Michigan
Si John Staunton Sr. nan amana
Si Florence Isabel Capel nan inana.

Nagapo siya isnan ninkalalaing ay pamilya
Adoado nan nakaadal isnan aalitaona ya iikitna
San nasiknana, nangaton adalna
Isonga ado nan trabahona id Amilika
Esapay omali isna.

Id Baguio san damo ay ninpadiyana
Et initdowana san ipogaw is kinakristiyano
Dapay es ikkan asawana
Ay mang-agas isnan wadan sakitna.

Gapo issan gasingna ay mangtulong is ib-ana
Dinmagosnad Sagada et ilogina
Nan pagawisan takos na
Initdowana nan ipogaw isna
Menkalapantilo, mentiktik is bato ya men-inhenero
Osto pay ay naitdowan nan ipogaw
Ninsaaddat is singbaan ay bato.

Ta waday mangbadang ken siya
Oskilaan nan sinaadna
Danat itdowan nan ongong-a
Ta menbasa ya mensolatda.

Ikkan pay es asawana
Lokatana dispensarina
Mensakit, agasana
Inin-a, initdowana
Is pagawisanda.

Isdin pay 1924
Dat somagong id Amilika
Bayaw is sakit nan nemnemna
Inikkan nan iib-ana
Din pay Mayo 24, 1944
Nadngey natey siya
Gapo is sakitna.

Et no itakdeg ita
Mission mail-ila
Staunton am-in nan nagapowana
Pati am-in nan nin-oskila

Gawis nan ninbanaganda
Siya datona nan gapon
Adi tako makalingkingan siya.

Juan Bondad

Si Juan Bondad
Baken nangato nan adalna
Ngem adoado nan inikkana
Ay mangtulong isnan kailiyana.

Si Juan Bondad
Naiyanak id Sagada
Isdin Septembre 29, 1915
Nan amana et si Juan Bondad
Nan inana et si Francisca Gallardo.

Nin-oskila siya id Ambasing isnan maikas-a
Enggana isnan maikan-em ay kewasna
San pay toloyna et id Trinidad san inayana
Dat somagong kasin id Sagada
Et maikasiyam nan kinwasna.

Inmey nin-anap is pagbiyagna
Dat id minas san inmayana
Ay nintobero ya ninbesbesa
Inilan pay san apona nan anos ya gagetna
Danat pakapatasen siya.

Isdin pay 1937
Danat inila si Andrea
Nintoyada, dadat nin-asawa
Et omanakda is esay lalaki
Ya dow a ay babai.

Binomtak pay san gobat
Dadat somaa isnad Sagada
Inilana san kadagadaga ay maid naimola
Siya nan gapon a ay nin-galdin siya
Et eskana is natkenatken ay molmola.

Dat san pay inapitna
Et ninbalin ay sipingna
Dat toladen san ipogaw siya
Et gomagetda et men-galdinda.

Isdin pay 1949 dat omey id Tabuk
Dat lomakos kadagadaga
Et samsammena
Dat gomawis pay es siya
Dat toladen nan iib-ana.

Isdin pay es 1953
Dat makisango pala es depotado
Adoado nan ena kinasango
Ngem siya nan kinayat nan kityago.

Inmey pay id Manila danat inpaila
Nan laingna isnan kakadwana ay congresista
Siya na nan gapona ay wada nan Presidensiya
Nan malkit ya nan naispalto ay kalsa
Isnan ili tako ay Sagada.

Nalpasan pay din ninteana id Manila
Dat mennemnem is teken ay ikkana
Kinwanina en, "Enak omala is kiskisan
Is menbayowan tay mabayag nan losongan."

Wada nan kiskisan
Dat abes mensapo is pagbetegan
Ta matalaknan di beteg
Is pakiis-isdaan.

Inlakona nan kiskisan
Danet sokatan is pagmanokan
Ta kaiteknan di ikkan.

Bartolomeo Daoas

Si Bartolomeo Daoas

Esa ay nalaing ay nangato

Isnan Sagada ay ili tako

Adoado nan ena initdo

Ay pagawisan nan oskilaan tako.

Naiyanak siya

Isdin bowan di Marso 1917

Si Juan Daoas nan amana

Si Filipa Kuyao nan inana

Taga Sagadada ay dowa.

Id Ambasing nan nin-oskilaana

Issan maikas-a et engganay maikalima

Dat men-aton et omey id Mission

Et lepasena nan maikapito

Dat men-aton et omey id Baguio

Et enggana ay malpasna
Nan High School ya nan kinamistolo.
San pay 1938 dat nin-graduate
Dat nan inmona ay nin-isolowana
Et id Sadangga.

Isdin pay 1942 danat inila
Si Elena ay Ilocana
Dadat men-asawa
Isnad Sagada
Et omanakda is pito aylalalaki ya dowang bababai.

Isdin pay 1943
Gapo tay nan laingna ya nan gawis ay
Inpailana ay aramidna
Inpangaton nan gobilno
Et men-apon nan mimistolo.

Din pay 1944, dat bomtak din gobat
Dat maitapi isdin sosoldadon di Pilipino
Ya Amilikano
Et gobatenda din Sapon ay boso tako.

Nintalna pay nan batawa
Dat somagong et men-isolo
Id Sagada.

Nabomba am-in nan oskilaan
Et napoowan am-in ay kasapolan
Ngem ena inanosan
Ay nangilimidyo is liblo
Yas oskilaan nan an-ak tako
Tapno enda makasolo.

Din pay 1948, dat iskolaran
Nan gobilno et omey id Loko
Oskilaan di mimistolo.

Isdin pay abes 1949

Dat kasin pay-en nan gobilno

Id Los Banos et mensolo

Is mangitdo is men-annadan di tao.

Dat somagong kasin et men-isolo

Dat ipangaton nan gobilno et menprincipal

Nan mimistala yanan mimistolo.

Isdin pay 1963 dat kasin naipangato

Et menpolbising nan distrito.

Isdin pay 1967 dat siya

Nan Akademik polbising

Nan probinsiya di Montanyosa.

Padi Richard Abellon

Isdin 1963

Inmali si Richard Abellon ay padi
Et siya nan rector id Sagada id wani.

Si Richard Abellon taga Lubon
Naiyanak isdin Decembre 28, 1924
Nan amana si Pablo Abellon
Si Felisa Paydi nan inana.

Id Lubon, Tadian nan nin-oskilaana issan
primarya
Linpasna nanikalima ya ikan-em id Salegseg,
Kalinga
Daet omey id Trinidad ay mangitoloy issan
high schoolna.

Din pay 1941 bomtak din gobat daet en makisoldado
Ay ib-an di Pilipino ya Amilikano
Issan pay 1948 id Baguio
Nin-asawada ken Esperanza Astudillo
Inmanakda is lima
Lalalaki nan tolo, bababai nan dow.

Issan 1949 ninnemnem siya
Et sinmagong ay nin-oskila
Kinamistolo nan innana
Ngem inadyana nan inadalna
Dat omey id Manila
Intoloyna nan adalna
Oskilaan di papadi innayana.

Din pay 1954 nin-galadwit siya
Id Kapangan inmona san ninpadiyana
Id Trinidad san maikadwa ay inayana.

Issan 1963 binotosan nan iSagada
Et siya nan rector da
Adoadoado nan ena ibagbaga
Ken datako ay menkapa.

Tomas Yamashita

Si Tomas Yamashita
Sapon ay nakiasawa
Isnan ilid Sagada.

Isdin 1902, timpon di Amilikano
Inmali din Sapon ay mentalabako
Isnan kalsa id Kennon, Baguio.

Si Tomas Yamashita,
Din esa ay ib-ada
Ay inmali isna.

Nalpas pay san kalsa
Dat omey id Kiangan
Et ena badangan san padin di Lomano
Ay nangsapo isnan singbaan ay binato.

Isdin 1904 dat omali

Isnad Sagada ay men-anap is mentalabakowana

Dinngen pay padi Staunton

Danat ayagan siya et menkapatas nan mentiktik
is bato

Yanan kalapantilo.

Isdin pay 1916

Danat ilan si Lucia Solang

Isnad Sagada dadat men-asawa

Et wada nan siyam ay anakda

Lima ay bababai ya epat ay lalalaki.

Isdin pay 1939 dat naataki

Issan sakit ay adi kailisi

Danat kaapitan isnan

Pagaryan di paginanaan.

Si Kabayo

Nan ipogaw natkenatken ay banag nan kagtekanda isnan ib-ada ay ipogaw. Wada nan nadayaw nan kasodsodokanda. Wada nan tapina ay masodsodok gapos nan nemnemda. Wada kayet nan menlayad ay men-alamid is ngawi ay talabako ta dadlosda mangtekan is iib-ada ay ipogaw.

Naay si Kabayo. Ngadan abes tona nan Biag. Biag nan osto ay ngadana. Dadan nginadanan siya is Kabayo. Baken met kanega kabayo nan ilana. Naay nan kasodsodokana. Dengngenyoo pod.

Isdin timpon di Ispanyol wada san esay am-ama ay nangboweg issan sosoldado ay ninkakabayo ay ome y id Bontoc. Idi patenggada id Amlosong, dakkell san danom issan ginawang. Napigsa san danom. Omegyat san sosoldado ay gomdang. Apedda natanokdo issan benget san ginawang.

Natanakdeg san am-ama darat kanan, "Ala ta igdangko dakayo." Inab-abana daida ay sines-esa danapay igdang daida.

"A, kanega kabayo," kanan san sosoldado. Men-ammengdas gasingda. Ngadnan et san sosoldado siya is Kabayo. Siya di san inommat isnan nangadanana is Kabayo.

Alapon Kabayo, Biag, si tona ay am-ama. Gapos is-is-isona san alapona nginadananda abes siya is Kabayo. Sin-abiikda ay sin-alapo. Makneg san kaipogawna. Adi kaoongosan is maagag tay menkeneg siya ay men-sama, men-awit, mangaiw ya manapo is ngadana ay talabako. Olay mo magisbetan siya isnan lomoksowana anaanando san sikina ay mangidáan ken siya no somaa.

Esa ay pangolo si tona isnan ilina. Pangolo siya isnan gawis ay kasodsodokana. Pangolo siya isnan solsoloy pagano ay domadap-ay. Olay baw mo pagano siya wada gedan san solsolon Apo Dios isnan posona ya nemnemna.

Isnan dap-ay dengngen am-in san iib-ana ay aamam-a san pamagbagana ken daida. Mo menpadagop siya isnan iib-ana ay domap-ay somikomda am-in. Maid adi somikom tay wada nan talekda ken siya. Gawis od san ibagbagana ken daida. Maoolnos san ikkanda ya pinagnemnemda.

Natkenatken nan masapsapo isnan dap-ay. Wada nan sapon di kagagasing ay kaneg nan begnas, obaya ya tap-ina. Wada nan sapon di kadodogis ay alamid kaneg nan mangakew, naibalod, ninpatey ya tap-ina ay egay nakwani. Wada es nan sapo ya sabosab di sedey ay mangsalaknib isnan ili isnan domatngan di anito. Datona nan tapin nan ad-ado ay ang-angnowenda isnan dap-ay. Siya nan mangtek issan sabosab ya kaangnowan da tona ay masapsapo.

Kanan nan gigsana, "Maleng-ag met si Kabayo. Nalaing ya manemnem siya."

"Tet-ewa sa," kanan san tap-ina. "Ilanyo isdin sin-omobaya wada san am-ama ay ninsapsaping ay inmali isnan dap-ay tako."

Kinwaninat, 'Dakayon men-ob-obaya?'

Tinban Kabayo ay mangwani, 'Men-obaya kami ta omibayanmi ay kaneg nan omibayanyo isnan Domingo.'

Kasin abes sinogal san sapsapingan ay mangwani, 'Dakayon mensabsabosab no menpapa kayo is manok? Dakayon mensengsenga?'

'Ngan baw di kangawin di mensabsabosab ya mensenga?" san teban Kabayo. 'Dakayoy sapsapingan et dakayon menlowalo esa kayo pay mangan? Dakayon menpaltis talakenyo isnan kadagopanyo ay sinbaey? Dakami ay pagano mensabosab kami mo menpapa kami ta igasing nan ab-abiikmi isnan nasiknan nan talakenmi ta waday katagomi. Mo es mensenga kami damit abes isabosab isnan omoosdong ya nan kap-owanmi ta makilang-ayda dadapay igasing nan inisngami

ta kasinda makitalaken is talakenmi.

Makilogamda abes is ilogammi dadapay baliwan dakami is ngawi ay alamid.'

'Tet-ewa baw sa,' san kinwanin san sapsapingan. 'Dakayon ey-eyey nan matey isnan batbato?' san misned ay doskitil ay inpabalan san sapsapingan.

'A! Nalaka sa,' kanan Kabayo. 'Si Apo Dios egay ninpili is maiyana isdin nateyana. Liyang gedan san naiyana. Mo manet kanam en, 'Wada nan kamposanto ay omayan di binonyag. Menpabonyag kayo ay pagano ta id kamposanto di kapopos-aan tako is kaikaoban tako.'

Nayanang-ed san olon san sapsapingan ay mangwani, 'Gawis nan nemnemmo. Itoltoloymo ay mangmando isnan ib-am ay domap-ay ta anapenyon nan gawis ay ikakkan ay manglaylayad ken Apo Dios.'

'Owen baw,' kinwanin Kabayo.

Dat asiaammeng san wadas nan dap-ay dada pay masisiyan ay wasdin ome y is bab-eyda."

Baken kedeng dana is kanemneman Kabayo. Mo sa nakaoskila siya waay esa siya ay nakaabogado isnan ili tako. Olay baw mo egay nakaala siya is diploman di kinaabogado tinangtangad gedan nan kailiyana siya is abogadon di egay nakaoskila.

Maminkaat ay wada nan natkenatken ay lili ay ibalada isnan dap-ay ay maapat. Mo madagop nan amam-a ay domap-ay maid teken is idineda is mang-apat mo baken siya. Mo kakanali siya wasdin mangdedenge isnan apatna. Mo binosbosnay nangwanis nan kanana ya maid somopla wasdin mangwani, "Siya od, ngan di teken is kanan tako ya ikkan di ipogaw. Kedeng di dat nabanag nan lili."

Maid teken is ninpatpatolongan din kailiyana isnan panggep di lili. Nan abogado ay nin-oskila et menpalagbo. Mo pay si tona

egay iman ninpalagbo isnan panggep tona ay banag. Omanay san kagawis ay nemnemda ken siya ya kagawis ay nemnemna ken daida is lagbona.

Dakel ay katolong nan mimistolo ya mimistala siya. Isdin nallos, ad-ado san talabako ay adi kabaelan nan ooskila ay manapo. Maid teken is menpatolongan nan mensilbi isnan oskilaan mo baken nan omili. Mo madagop nan ipogaw ay menmiting siya san mangimando issan maikakkan. Si aaboloy met san ipogaw. "Ay wen, wasdin tako nenemnemen ay mangikkan is wasdin tako biyang." Kanan san ad-ado.

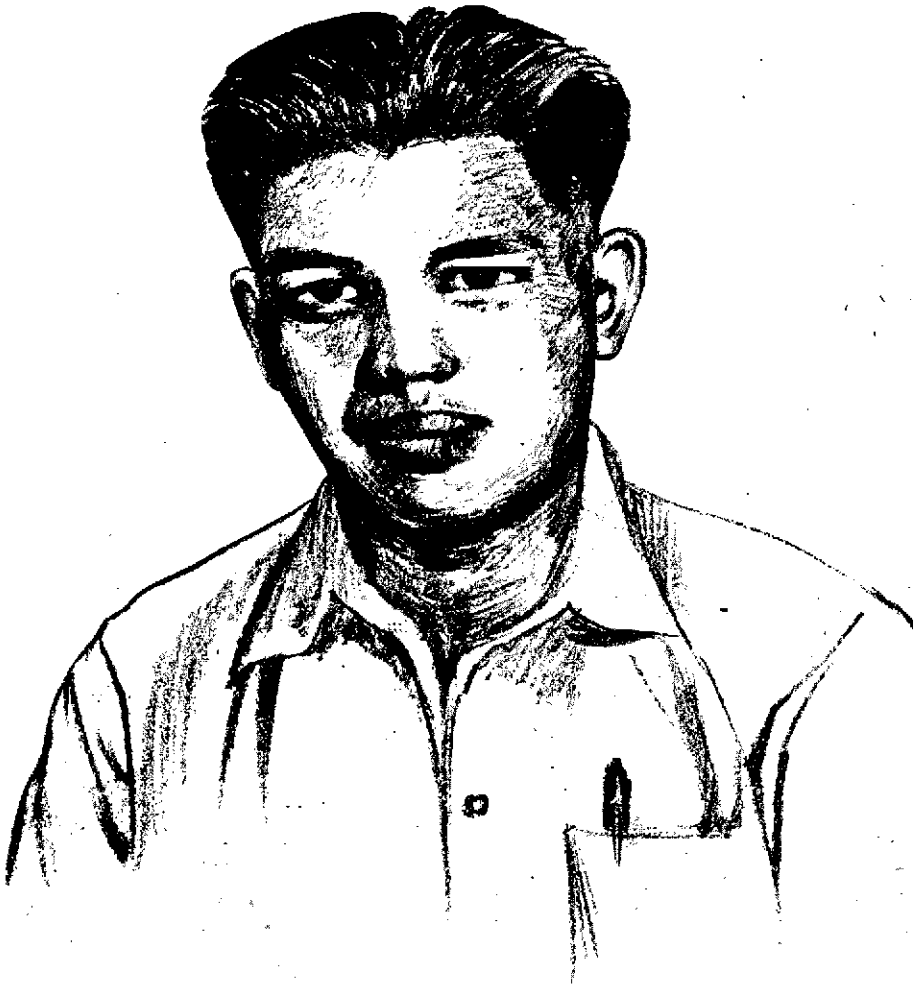
"Siya od ay sino iman nan tomolong isnan oskila," kanan Kabayo, daet kakwasan nan miting.

Lomiliwa, domaday-eng, bomabayao pay abes siya isnan ilina ya olay mo intona ay kaayagana. Kaganido ketdi nan mentomtom-e mo dengngenda siya ay menliwliwa wenno menbayao. Maid baw kesaw is iliwliwana wenno ibaybayaona.

San gawis ay nemnem san wada ken siya.

Aney bawet, kinapet di ligat iman siya.
Ninpatolong siya isnan doktol isnan ospital.
Inang-angnoda abes siya isnan kinapagano.
Maid gedan ginmawisana. Olas ngen dadlo ay
mangisobliyana isnan biyagna ay binolodna.
Maid mabalin is ikkan tako. Lowalo tako ken
Apo Dios nan ad-ado ay badang tako ken siya.

Gawis koma mo esa waday ad-ado is esa
menkaneg ken Kabayo.

Narciso Guitelen

Natkenatken nan ik-ikkan wenna om-ommat isnan ipogaw is kagkagtekan yas kanemnemandanda.

Naay si Narciso Guitelen. Maikatlo ay anak da Manuel Guitelen ken Manuela Odani. Naiyanak siya isnad Sagada isdin 1916. Dowa nan bebsatna ay lalalaki ya dowa abes ay bababai.

Nin-os-oskila siya isnan oskilaan di Saint Mary the Virgin isnan maikas-a engganay inikwasna nan high school. Isdin nakaoskilaan isnan high school nin-isolo isnan oskilaan id Bagnin daet maiyalis issan oskilaan id Banaan et nin-isolo isdin esa ay tew-en. Issan nin-is-isolowana ninemnema di kasin omey mangitoloy ay men-oskila. Gapos mailan san ap-aponan san gagetna ya layadna ay mangitoloy issan oskilana nintoya san dowa ay Amilikano

ay da Mr. Hester ken Rev. Lee Rose ta ipaeyda siya ay mangitoloy issan oskilana. Daida san nangkigad issan gastosna issan kasina nin-oskilaan.

Inmey nin-oskila siya id University of the Philippines id Los Banos ay ilin di katagalogan. Egay bawet nakaikwas issan oskilana daet obpay maayagan ay mensoldado. Inmey id Cavite ay men-isolo issan tapin di sosoldado. Naiyaspo ay daet bomtak san gobat di Sapon ya Amilikano.

Naipaey daet issan iib-ana ay sosoldado id Bataan ay makigobat. Enggana isdi maid kasin nakasobli ken siya isnad Sagada. Nakigobat daet matey siya panggep isnan gasing ay mangsalaknib isnan ilina ay Pilipinas.

Si Pooten

Wada san esay ipogaw ay tinawidan di kailiyana panggep nan gawis ay talabakona. Ay waday gintekyo is kaneg tona ay ipogaw?

Si Manuel Guitelen esay am-ama ay maleng-ag. Inasawana si Manuela Gakaw ay kodokodo. Inmanakdas adoado ngem lima et kedeng nan natago. Tolo ay lalalaki ya dow a ay bababai.

Maid adal tona is am-ama ngem nalaing nan nemnemna. Maid getkena is menbasa ya mensolat. Sinolona baw ay mangisolat isnan ngadana. Olay maid adalna siya nan esay ninsilsilbisyo isnan gobilno.

Natkenatken ay obla nan pinadpadasna. San damo ay oblana et ninpolis siya. Issan kapolisna iinsetna. Maid enna pinapasakit di nemnemna. Din maibalod ay ipogaw dana pay.

toyaen daida ay gawis. Bagbagaana daida et dengngenda din kanana. Gapo isnan gawis ay talabakona inayagan nan gobilno siya ay menkapatas isnan kalsa.

Isdin kaloklokatan nan kalsa ay magapo id Dantay san ninkapatasana. Inilana ay osto san ikkan nan ipogawna ay men-obla. Insetda ay osto nan kalsa isonga isdin nakwasan di talabako mabalin ay makadáan nan talak. Kananda en si Okay ay esay Sapon nan damona ay nangidateng issan talakna ay nagapo id Baguio.

Inayagan abes san esay Amilikano siya isdin nalokatan san sawmill id Pek-a, Pidlisan. Tinaynana san kalsa et men-obla issan sawmill. Adoado san ib-ana ay men-ob-obla isdi. Siya san ninkapatas. Men-gasing san ib-ana ay makikadwa ken siya. Dayawenda san ikkana ay mangimando ya mangbagbaga ken daida. Gawigawis san ikkanda ay men-obla. Makililikna ya makililigat issan ipogawna.

Inomdan san damon di pinagbotos di Presidenti isnan ilina. Lininyaan san ikkanda ay menbotos. Mabatbat nan kakandidato. No sino san ad-ado nan inmey issan linyana siya nan mangabak. Siya kano nan inmayan nan ad-ado ay ipogaw isonga siya nan ninpresidente. Nangabak siya isnan namintolo ay pinagbotos.

Siya din presidenti isdin timpon di menbibinosowan di iSagada yas iSamoki ya iBesao. Kinwanin Guitelen, "Intoy ikakkakakan tako ay menbibibinoso. Masapol anapen tako nan gawis ay ikakkana." Kamaleng-agna, siya nan nang-apat issan gawis ay maikkan.

Nadagop san kakapitan nan toloy ili. Kinwanin Guitelen, "Sapowen tako nan peden ta waday menkasitalkan tako."

"Gawis sa," san teban nan ib-ana.

Inpangolon Guitelen san nasapowan san peden danat kanan, "Naay nasapo nan peden tako ay iSagada, iSamoki ya iBesao. Siyana nan

mangitatakdeg isnan men-giginayeman tako." Somaldeng ya maid dadlo menbinbinoso ken datako.

Isnan kailaan nan ili tako kaneg tako kadangyan is danom. Isnan katet-ewana kakokodowan tako isnan panggep di danom. Inyanap abes Guitelen san omammat et menpatangki isnad Tanap. Inpagilipona et maiwalas isnan ili enggana id Dagdag.

Ta kail-an nan gawis ay ninpopoot ay talabakona kinwanin nan omili, "Omidya tako isnan bilig id Kapinitan ken Guitelen ta waday mangipail-an tako abes isnan gasing tako ken siya.

"Ipangadan tako abes nan Pooten ken siya tay inpopootna am-in ay talabakona."

Ta adi kaamas nan inidyada ay ngadana inngadan nan esay anakna.

Ay nan nangingadan isnan ngadan ay Pooten esana ngen abes ipopoot di ikakkana? Kadya.

Natey si Guitelen Pooten isdin bowan di
Marso 28, 1936.

Idwani ay natey daan nan kadkadngeán nan
makmakwanin, "Din si Pooten dadlo. Inpopootna
din oblana."

Mr. Angel Piluden

Wada nan ipogaw ay esay madayaw id isna Sagada. Inpaeyna nan ostoy kabaelana ay nin-isolo olay mo maikapito et kedeng din kinwasna.

Si tona si Angel Piluden. Naiyanak isdin 1898 id Besao. Da Mabanay ken Batang-ay nan inana ay amana.

Esapay omali siya id isna Sagada nin-oskila id Besao is maikas-a engganas maikadwa tay primarya et kedeng san oskilaandad Besao.

Intoloyna ay nin-oskila id Saint Mary engganas maikapito. Tapno madaoman nan getkena ay mensapo is liblo inpaeyda siya issan Bureau of Printing id Manila. Kasinda pinaayag siya isdin 1921. Siya san nangbanbantay isnan dolmitolin di lalalaki dapay men-isolo isdin maikalima. Ginedwana nan olasna. Men-isolo

isnan wakgat dat abes makiobla isnan tap-in di lalalaki issan Igorot Printing Shop issan masdem.

Nan oskilaan ay deey wada nan esay mistala ay men-is-isolo issan primarya. Si tona si Miss Dominga Burgos. Egay nadnenadney nan nin-inalemanda dadat men-asawa isdin Novembre 23, 1924. Wada nan wao ay begas nan layadda.

Dat bomtak san maikadwa ay gobat et mensaldeng nan oskila tay dat obpay ome y mentetee nan Sapon id Mission.

Nakanemnem pay da Mr. Piluden, Mr. Pacyaya, Mr. Masferre yanan tapina dadat men-isolat is maiboso isdin Sapon. Datona nan nanggetkar din sosoldadon di Amilikano ay mentetee id Bagnin issan ik-ikkan ya omay-ayan din Sapon.

Nin-isolo kasin siya isdin sinmaldengan di gobat ngem danat isaldeng isdin 1946 tay dadat ome y id Tabuk. Ninteedas di is simpoo ya

wao ay bowan dadat kasin somagong id Sagada.

Si Padi Diman din Principal et id Mission. Kasinat inala siya ay men-isolo isdin maikapito. No pay maikapito et kedeng nan kinwasna inpaeyna nan kabaelana ay men-isolo isnan oskilana. Gawigawis nan inpailana ay talabakona dat kanan Padi Diman en siya et di pala lislista is ngadan din ooskila isnan oskilaan.

Inomdan et san idadna ay limampoo ya enem ay tew-en dat menlitila issan talabakona.

Ngem nakapet is sakit dat matey isdin Mayo 4, 1970.

Adoado nan men-iyaman isdin anosna ay nin-is-isolo. Am-amed nan nakamistala, nakanars, nakapadi yanan tapin di nakaadal isnan natkenatken ay korso.

Nan Nadayaw ay Am-ama ay iBogang

Baken kedeng nan matmatey is waday kanemnememanda. Olay nan matatago ay gawis nan alamidda kanenemnemda ya kadadayawda.

Naay di esay kabbey id Bogang. Is-iso siya ay kodo ngem nalaing siya ay nangiyanap isnan ginmawisan nan biyagna.

Nakios-oskila siya isnan kaongana id Baliwang, Ambasing Elementary School. Isdin kaoskilana, nalaing ay menpangpangolo isnan ngadana ay masapsapo. Kaneg nan talabako, ay-ayam ya sino sa. Olay mo kanandan nasokil siya, inosalna san sokilna ay mangila issan gawis ay ikakkana enggana ay naeteng siya.

Isdin binomtakan di gobat natoled siya ay inmey nakigobat. Inmey nakigobat siya maipanggep isnan layadna isnan ilina. Nakwas pay din gobat men-gasing siya tay nakasagong isnan ilina ya pamilyana.

Intoloyna ay mensilbi isnan kailiyana. Mo issan dap-ay isnan ilina kad-iyen wada ay tomoltolong, men-apat ya menbagbaga isnan ongong-a ya sino sa ay waday illadoda. Patgen met nan kailiyana siya.

Nabaelana abes ay ninkandidato is bisi mayor. Gapos nan anos ya ay-ayona isnan iib-ana nabotosan siya is bisi mayor isdin 1964.

Ninbisi mayor siya isnan epat ay tew-en. Isnan timpona, adoado nan maila ay inpaspas-etna. Maiila nan nas-etan nan dad-áan isnan ili. Napay-an nan gin-ginawang is banan-eg ay langtay. Siya nan esay nangitalabako issan nas-etan nan dáan is Ken-gangod. Nakibadang abes siya isnan nas-etan nan presidensiya takoy iSagada. Is tapina pay ay egay nakwani isnan omanay nan mata ay mangil-ila ken daida.

Ay getkenyo ngen mo sino nan akin-istolya

isna? Maid teken mo baken si Mateo Alejo ay
iBogang. Enggana id wani deday menkeneg siya.
Adoado pay nan mas-ed ken tona ay gawis ay
talabako, nemnem ya alamid is ib-a ay ipogaw.

Si John Tilan

Si John Tilan esay hero id isna Sagada isdin timpon di gobat. Makwanin hero siya tay siya nan esa ay nangipaila isnan kinapidsana ya kinatoled isdin gobat.

Dowa da John ken Carlos ay sin-agi ay ninsoldado. Naiyanakda id Sagada. Amada si Onongen ya inada si Longid. Naiyanak si John isdin 1928.

Nin-os-oskila si John id Ambasing Elementary School. Maikap-at siya dat bomtak din gobat. Sinmaldeng siya ay nin-oskila isdin timpon di gobat daet omey id Lepanto ay menlagbo issan minas.

Gimasmek pay dat somaa. Sinmaldeng ay menlagbo.

Issan sinmaana siya nan nangipailaana issan kinatoledna. Wada din esay soldadon di

Sapon ay menpaspasyal isnan ili. Men-anap ngen is makikanana wenno toan mo ngan san liwliwtena. Sinab-at John danat depapen siya. Nakisape san soldadon di Sapon. Laydena ay lomayaw ngem daet ninpatey John siya.

Baken soldado si John ngem nadnge san inikkana ay nangipaila issan kinatoledna, kaneg san nangpateyana issan kaboso tako ay soldadon di Sapon. Dinngen san ap-apon di Guerrila id Bagnin. Inayagan da si John daet mailista siya ay esay soldadon di Guerrila. Inmeyda nakigobat id Bessang Pass dadat maagtan issan titolo ay M.P.S.

Isdin nakwasan di gobat id Bessang Pass sinmaa kasin isna. Dinatnganat san besatna ay si Carlos ay pinatey di Sapon.

Inmey id Besao ay nakigobat isnan Sapon. Sin-agew san nakigobatanda. Issan nawakgatana sinmaada issan iib-ana isna. Iniladat nan sosoldadon di Sapon id Lallalayan dadat omev et

men-ibkasna nan granada et matey san adoado ay sosoldadon di Sapon.

Isdin naodi ay mang-ibekasana issan granada egayna kinalkalo san ostoy inkakkana daet siya san mateyana. Siya san nangipangolo issan gobat id Lallalayan.

Inalan san iib-ana san awakna et isaada is baey di kaanak ken siya id Kadatayan. Siya et nan nangadnan is Hero id Lallalayan gapo isnan toledna ay nangisalda isnan biyagna.

Edward Agustin

Adi sokod makaadal nan ipogaw. Adi sokod makigobat wenna sokod matey esa pay makwanin hero wenna ipogaw ay waday gawis is kakkakwaniyana wenna kasodsodokana.

Naay si Edward. Agustin nan ostoy ngadana ngem dalosna kalalayad nan ngadan ay Edward, danat ikadwa isnan Agustin ay ngadana. Esas tona ay gawis nan kasodsodokana. Siya nan mangtekan nan ad-ado ay ipogaw ken siya.

Ngoso si tona. Toloda ay sin-ag-i. Dowada ay lalalaki ya esay babai. Nan iyon-ana nan igad ay mangtaltalaken ken siya.

Adi men-os-oskila si Edward. Adina getken ay lomokso ay omitalabako is pagbiyagna ngem mabiyag gedan siya. Si tona nan baan nan adoado ay ipogaw. Mo waday maawit ay kaneg nan kinaban ay bagas, opek, ballogo, obi ya

sinodasay tapin di mendagsen is maawit
anapendas Agustin ay mang-awit. Mo waday
menpaobo wenno menpasakdo is danom maid teken
is anapenda mo baken siya. Mo wada abes
maiwasit is logit wenno basola id Kitongan ay
pagwaswasitan, iyanapda wenno is-edda ken
Agustin ay mangikkan. Isnan kadagdagopan nan
aamam-a wenno bababallo ya waday nanggasmek is
menpadagdagay wenno menpatadtadtad isnan sikida
maid teken is laydenda mo baken siya. Adi polos
menlili olay mo sinoy talabako nan ipasapoda ken
siya. Igiginekna dana pay sapowen.

Adi polos menpalagbo siya is kabaána.
Dadama ay mapnek siya mo pakanen nan
mangipatalabako siya. Men-gasing abes siya mo
waday idawatda is olay esay sigalilyo is
doplaena. Wada baw nan maseg-ang et agtanda
siya is binting wenno sais ngem toan mo ngan
nan ikkana isnan sipingna.

Kaaanosan ketdi si tona is ipogaw. Wada nan makedse ay mangtongngitongngik ken siya. Ngadnanda siya is Tongngik dadapay selaselaten siya gapos nan kakolang nan nemnemna ngem ay ngan di ngotona. Aped kaganinek siya. Nalagsak nan nemnemna ya mapnek siya isnan kaipogawna.

Nan esay dalos mamangtekan di adi mangtek ken siya et nan mensasapingana is dakedake ya andoando ay saping. Menbabado siya abes is amilikana ya menkokolbata siya. Maid met mailaana is adina mensapatosan. Da tona ay os-osalena isegseg-ang di maseg-ang ken siya isnan kaanosna ay mabab-aa.

Sadagan

Isdin kad-an di Ispanyol id isna ay ili tako maid ad-ado is nakaoskila. Is maiyanak is onga adi en mailislista id presidinsiya.

Si tona Sadagan adoado nan sapsappitna is inik-ikkanda id kasin danapay adi getken di mensolat et egayna ilista daida. Am-amed san tew-en ay naiyanakana et maid mangtek. Kedeng nan alitaona ay soldadon di Ispanyol ay lloko ay nakiasawa isnan besat inana nan mangwani ken siya en wada et di pitompoo ya wao ay tew-en dapay egay makiasawa.

Din alapona ay Bistiken siya et kedeng is mangtek ay makikali isdin ll-iloko ay apo. Nan inkakkan todi inmey nan ikit Bistiken id Loko ay makiasawa, dat omonod si Bistiken. Wada pay ay menbitil dat egay mangan is tolo ay agew. Ninnemnenemnem pay dat somagong id isna Sagada

tay wada nan obi ay makan isnan bitil. Siya di nan nangtekana en engganans di, kinwanin nan amam-a en kigad siya ay mangbiyang isnan ili ya makikalkali isnan tolay. Et mo waday omali is tolay kigad ay mangipasyal danapay anapen et idyana nan laydenda. Siya di isnan natatagowana.

Matey pay danat kanan ken Sadagan ay mangbantay ken siya, "Naay mateyak et awnit adi magolo nan Bogang ya Sagada."

Tinmet-ewa.

Kinwanin din amam-a, "Sik-a Nadraden di mangsokat ken Bistiken. Si Sadagan ay apona, siya nan opisyalmo."

Si Sadagan ninbalin ay opisyalis id Bogang. Siya nan esa ay gawis ay opisyal ay naisokat isdin amana. Maid bawet nabayag is nintalabakowana is kinaopisyal tay dat maam-ama.

Inmey ay sin-gasot ya limampoo ya tolo nan tew-ena sapay matey.